

Итало Калвино

КОСМИЧЕСКИ
КОМЕДИИ

ИТАЛО КАЛВИНО
КОСМИЧЕСКИ КОМЕДИИ
СБОРНИК НОВЕЛИ

Превод: Божан Христов

chitanka.info

<!--Предговор: Итало Калвино и неговите космически комедии,
Божан Христов — с.7–9.-->

<!--Разстоянието до Луната — с. 11,-->

<!--На зазоряване — с. 25,-->

<!--Знак в пространството — с. 35,-->

ВСИЧКО В ЕДНА ТОЧКА

От направените изчисления от Едуин П. Хабъл за скоростта на отдалечаване на галактиките, може да се установи моментът, в който цялата материя на вселената е била концентрирана в една единствена точка, преди още да започне да се разпростирава из пространството.

— Разбира се, че всички бяхме там — рече старият *Qfwfq* — та къде иначе? Тогава още никой не знаеше, че може да съществува пространство, също и време. Пък и за какво ни беше това време, след като стояхме наблъскани като сардели?

Казах „наблъскани като сардели“, колкото да използвам един литературен образ; в действителност нямаше място дори да стоим наблъскани като сардели. Всяка точка на всекиго от нас съвпаднаше с всяка точка на всекиго от другите в една единствена точка — точката, в която се намирахме всички. С други думи, дори не си пречехме, освен кога някой биваше с по-тежък характер. Мъчно беше, наистина, да изтърпиш противен човек като господин *Pbert Pberd* да ти се метлее из краката, и то когато липсва всякакво пространство.

Питате ме много ли бяхме. Какво да ви кажа, не бих могъл да установя това дори приблизително. За да се преброим, би трябвало да можем да се отделим поне мъничко един от друг, а това беше невъзможно, защото всички заемахме една единствена точка. Противно на това, което човек би помислил, обстановката не предполагаше кой знае какво приятно общуване. Чувал съм, например, че в други епохи близките си ходели на гости. А ние, тъй като бяхме вечно заедно, не си казвахме дори „добър ден“ или „добър вечер“.

Всеки поддържаше връзки само с ограничен брой близки. Тия, за които си спомням най-вече, бяха госпожа *Ph(i)N K0*, нейният приятел *DeXuaeauX*, едно семейство преселници, някои си *Z'zu* и господин *Pbert Pberd*, когото вече споменах. Имаше и една жена, чистачка, както

я наричаха тогава „жена по поддръжката“, една единствена за цялата вселена, като се има предвид малкото помещение. Истина е обаче, че тя нямаше какво да прави по цял ден, дори не можеше да бърше прахта (в една точко не може да влезе нито една прашинка), непрекъснато хленчеше и се данимаваше с клюки.

Но и тия, които бяхме в тая точка, не бяхме малко, да не говорим за багажа, дето го държаха струпан: все материал, който по-късно щеше да послужи за образуване на вселената, а тогава — разглобен и наблъскан така, че да не можеш да отделиш това, което впоследствие щеше да послужи за астрономията (като мъглявината Андромеда), от онова, което бе предназначено за географията (например Вогезите) или за химията (някои изотопи на берилия). На всичко отгоре се блъскахме постоянно в покъщнината на семейство $Z'zu$ — хамаци, дюшеци, кошници. Ако проявехме отстъпчивост, тия $Z'zu$ под предлог, че семейството им е многобройно, нахалничеха, сякаш на тоя свят са само те; претендираха дори да опъват въже през точката, в която живеехме, за да простират пране.

Разбира се, и другите имаха вина към $Z'zu$, като се почне от прозвището „преселници“, с което ги наричаха само за това, че били дошли по-късно, а не по-рано. А че това беше истински предразсъдък, личи от факта, че тогава не съществуваха понятията „по-рано“, и по-късно“, още по-малко „някъде“, откъдето $Z'zu$ да емигрират, но имаше такива, които поддържаха, че понятието „емигрант“ можело да се приеме в чистия му вид, тоест независимо от времето и пространството.

Струва ми се, че манталитетът на всички ни тогава беше малко ограничен, еснафски. Виновно беше околното среда, сред която бяхме израдли, но нека се има предвид, че този ни манталитет беше така дълбоко вкоренен у нас, че се проявява и до ден днешен. Ако случайно двама от нас се срещнат на спирката на автобуса, в киното или някой международен зъболекарски конгрес, веднага започват да си спомнят за онова време. Поздравяваме се (понякога мен познават, друг път аз познавам някого) и веднага започваме да разпитваме за тоя-оня (макар всеки да си спомня само за някои от ония, за които си спомняха другите) и с непристойния език от онова време започваме клюките, злонамерените приказки, клеветите. Разбира се, докато не споменем госпожа $Ph(i)N K0$: щом тигнем до нея, свършват всички приказки и

всяка мерзост секва, като пресечена с нож. Чувстваме се изпълнени с блажено вълнение и великодушие. Да, това беше госпожа *Ph(i)N K0* — единствената, която никой от нас не е забравил и за която всички тъгуваме. Какво ли стана с нея? Отколе престанах да я търся. Ех, госпожа *Ph(i)N K0*... какъв бюст, какви бедра... а оранжевият ѝ пенъор? Вече няма да го срещнем, нито в тази галактическа система, нито в друга.

Нека се разберем: никога не съм вярвал в теорията, че вселената, след като стигне една крайна степен на разреждане, ще започне да се сгъстява и следователно всички ние отново ще се намерим в оная точка, за да започне отново цялата история. А многа от нашите само на това разчитат и продължават да правят планове за времето, когато ще бъдем отново всички там. Миналия месец влизам в кафенето на ъгъла и кого виждам? Господин *Pbert Pberd*!

— Как сте, къде насам?

Научавам, че имал кантора за пластмаси в град Павиа. Беше си все същият — със сребърния зъб отпред и тирантите на цветчета.

— Когато се върнем пак там — казва ми — трябва да внимаваме този път да не допускаме някои хора, нали разбирате... ония *Z'zu*.

Иска ми се да му отговоря, че този разговор бях чувал да водят и други от нашите, само че със следната поправка: „Нали разбирате... Оня господин *Pbert Pberd*...“

За да не се плъзна по тая наклонена плоскост, побързах да кажа:

— А госпожа *Ph(i)N K0*, смятате ли, че ще я срещнем отново?

— Ех, госпожа *Ph(i)N K0*! — въздъхна той, изчервявайки се.

За всички нас надеждата да се върнем в точката е преди всичко тази да бъдем отново заедно с госпожа *Ph(i)N K0*. (Колкото и да не ми се иска да призная, и за мен е същото.) И както става винаги при срещи в кафенета, започдохме да си спомняме развълнувани за нея и някак си антипатичността на господин *Pbert Pberd* избледня.

Голямата тайна на госпожа *Ph(i)N K0* се състоеше в това, че тя никога не позволи да се породи ревност помежду ни, нито клюки. А че спеше със своя приятел, господин *DeXuaeauX* — това беше известно. Но ако в една точка е поставено легло, то това легло заема цялата точка, така, че както с господин *DeXuaeauX*, тя спеше и с всеки от нас; това беше неизбежно, защото всички ние бяхме в същата точка. Ако беше за друг, кой знае какви работи щяха да се наговорят зад гърба му.

Злословията изхождаха винаги от чистачката, а другите само това чакаха. То и за *Z'zu* се говореха какви ли не работи — не се спирахме пред най-долните клевети, но станеше ли дума за госпожа *Ph(i)N K0*, злословията преставаха. Щастieto, което изпитвах с нея, беше едновременно порочно (тъй като, бидейки всички в една точка, то бяхме и всички в нея), и целомъдрено (поради точковидността ѝ, която я правеше непроникваема). Какво, въпреки, можех повече да искам?

И както всичко това засягаше мен, засягаше и всеки един от останалите. А тя ни съдържаше всички, така, както ние я съдържахме поотделно, обичаше ни и ни приемаше всички с еднаква любов.

Така ни беше хубаво заедно, ама така хубаво, че ми се струваше, че ще се случи нещо необикновено. Достатъчно бе тя да каже:

— Ех, момчета, да имах малко пространство, какви юфки щях да ви направя! — и в тоя момент се сецахме за пространството, което щеха да заемат пълните ѝ ръчички, движейки се напред-назад с точилката върху корите, и пицният ѝ бюст, опрял до голямата купчина брашно с яйца, а ръцете ѝ, бели и лъснали от олио чак до лактите, месят ли, месят. Представихме си пространството, което щеше да заеме брашното, и нивите, по които никне житото; планините, от които слизаше водата за нивите, и пасбищата за стадата от теленца, които щяха да стават месо за соса; мислехме за пространството, което щеше да ни е нужно, за да може Слънцето да стигне с лъчите си до пшеничното зърно и да го накара да узрее; сецахме са за пространството от облаци със звезди газове, необходими на Слънцето да се кондензира и да пламне, за количеството звезди, галактики и галактически системи, щукнали из пространството, за пространството, дало приют на всяка една от нашите галактики, мъглявини и слънца, а в същото това време, през което мислехме за това пространство, то неудържимо се образуваше. В същото това време, в което госпожа *Ph(i)N K0* произнасяше думите: „Ех, момчета, какви юфки...“, точката, която тя заемаше, а и всички ние, се разширяваше в кръг на разстояние от милиарди светлинни хилядолетия. Скоро се оказахме пръснати по четирите крайща на вселената (а господин *Pbert Pberd* — чак в Павиа). Единствено тя, милата госпожа *Ph(i)N K0*, изчезна: разпадна се в не знам какъв си вид топлинно-светлинна енергия.

Добрата госпожа *Ph(i)N K0*! Единствена тя сред нашия затворен, подъл свят, се оказа годна на един великодушен порив — първия до

този миг: „Ех, момчета, какви юфки бих ви направила!“ — един истински порив на навсеобща любов, който в същото време даде начало на понятията „пространство“ и „време“, на същинското пространство и време, на всемирната гравитация и на гравитиращата вселена, която щеше да даде живот на милиарди слънца, планети и житни поля, на много други госпожи *Ph(i)N K0*, пръснати по континентите на планетите, да месят брашно с лъснати от олио щедри ръце!

Милата госпожа *Ph(i)N K0*! Изчезна тя в оня миг на великодушен порив, а ние останахме да я оплакваме.

<!--Без цветове — с. 49,-->

<!--Безкрайни игри — с. 59,-->

<!--Вуйчото на лагуната — с. 65,-->

<!--Да се обзаложим — с. 76,-->

ДИНОЗАВРИТЕ

Неизвестни остават причините за бързото изчезване на динозаврите, които еволюирали и израснали по време на триаския и юрския период на мезозойската ера и в продължение на 150 милиона години били неоспорваните владетели на континентите. Изглежда, не са могли да се нагодят към големите промени в климата и растителността, които станали през кредния период. В края на тази епоха всички те измрели.

— Всички, освен мен — уточни Qfwfq, — защото и аз за известен период от време бях динозавър: за около петдесетина милиона години. И нека ви кажа, че не съжалявам. Да бъдеш динозавър по онова време беше съвсем естествено — всеки ни уважаваше и почиташе.

По-късно нещата се промениха, излишно е да ви разказвам подробностите; заредиха се какви ли не неприятности, поражения, грешки, съмнения, предателства, болести и мор. По земята бе тръгнало друго население, което бе наш враг. Нападнаха ни от всички страни, много ни се струпва. Сега някои казват, че страстното ни желание да бъдем унищожени било част от психиката на динозаврите още открай време. Не знам дали това е вярно, такова чувство не съм изпитвал никога, а ако другите са го изпитвали, то е, защото вече са се чувствали загубени.

Предпочитам да не се връщам със спомените си в епохата на големия мор. Тогава не ми се вярваше, че ще прескоча трапа. Спаси ме само дългото и отчаяно бягство. Прекосих безкрайни гробници от оглозгани скелети, от които само някой гребен, някой рог, плочица от броня или люспено парченце кожа напомнях за древния блясък на живите същества. Над тези останки сега работеха човките, клюновете, зъбите и вентузите на Новите — сега господари на планетата. Като престанах да виждам повече следи от живи и мъртви, спрях.

По ония пустинни плата прекарах безкрайни, дълги години. Бях надживял опасностите и засадите, епидемиите, глада и студа, но бях сам. Да остана вечно сам там горе повече не можех, затова взех да се спускам надолу.

Светът се беше променил — не можех да позная ни планините, ни реките, ни растенията. Когато за пръв път зърнах живи същества, се скрих: беше едно стадо от Новите, дребни, но силни екземпляри.

— Хей ти! — викнаха ми те, щом ме видяха. Останах учуден от фамилиарния им тон и побягнах, но те ме настигнаха. От хилядолетия бях свикнал да всявам ужас край себе си и да изпитвам ужас от реакциите на другите. А този път като че ли не правех дори впечатление.

— Хей ти! — подвикнаха ми и се приближиха; не изглеждаха нито уплашени, нито враждебно настроени, сякаш нямаха пред себе си чудовище.

— Защо тичаш бе? Какво те прихваща? — попитаха ме те задъхани. Искали само да им посоча пътя за някъде си. Заекнах, че не съм от тези места.

— Защо бягаше бе? Да не си видял... динозавър? — рече един от тях, а другите се засмяха. Но в тоя им смях за пръв път усетих нотка на безпокойство — смееха се някак насила. А друг от тях добави сериозно:

— Не ги споменавай дори на смях. Не знаеш какви са...

Така значи, ужасът от динозаврите беше останал и у Новите, които изглежда от доста поколения не бяха срещали такива като мен, затова не ги и познавах. Продължих пътя си. Бях станал внимателен и все пак нямах търпение да повтора същия експеримент.

До един извор видях девойка от Новите да пие. Беше сама и полека-лека се доближих. Проточих врат да пийна и аз, до нея, и вече предчувствах отчаяния ѝ вик и задъханото ѝ бягство, щом ме съзре. Щеше да вдигне тревога, Новите щяха да се притекат, да се нахвърлят отгоре ми... В същия миг вече съжалявах за постъпката си. За да се спася, налагаше се веднага да я унищожа... чудех се дали не мога незабелязано да се измъкна, когато девойката се обърна към мен и ме попита:

— Студена е, нали? — и взе да разговаря любезно, както обикновено се разговаря с чужденци, разпитвайки ме отдалеч ли ида,

настигнал ли ме е по пътя дъжд или съм имал хубаво време. Никога не съм си представял, че с нас, динозаврите, може да се говори по този начин, и стоях в очакване като онемял.

— Аз все тук идвам да пия — каза тя, — при „Динозавъра“.

Сепнах се и втренчено я погледнах.

— Да, да, така го наричаме. Извора на динозавъра, още от стари времена. Разправят, че някога тук се криел динозавър, един от последните, и който идвал да пийне водица, звярът скачал отгоре му и в миг го разкъсвал... ох, майчице!

Искаше ми се да потъна в земята. Сега ще разбере кой съм, мислех си, сега ще ме огледа и ще ме познае. Засрамен, стоях с наведени очи и сучех опашката си, не знаейки къде да се дяна. Толкова силно бе нервното ми напрежение, че когато тя усмихната се сбогува с мен и продължи пътя си, почувствах се уморен, сякаш излизах от сражение. Не бях в състояние да ѝ кажа дори сбогом.

Стигнах до брега на една река, където бяха бърлогите на Новите. Тук те живееха от риболов. За да завардят реката на едно място, където водите не бяха така бързи и можеха да задържат рибата, бяха почнали да строят яз, ограждайки го с клони и дървета. Щом ме зърнаха, оставиха работата и ме загледаха, ту мен, ту себе си, сякаш си задаваха мълчаливо някакъв въпрос. „Сега я наредихме“ — помислих си, не ми остава нищо друго, освен скъпо да продам кожата си. Дори се приготвих за скок.

За щастие успях да се спра навреме. Тия рибари нямаха нищо против мен. Виждайки ме такъв здравеняк, искали само да ме попитат дали не желая да остана при тях и да поработя при пренасянето на дървения материал.

— Тук мястото е сигурно — настояха те, като ме видяха смутен и колебаещ се. — Динозаври не са се мяркали от незапомнени времена.

На никого не минаваше през ум дори да се запита кой бих могъл да бъда. Останах. Климатът беше добър, ех, храната не беше по мой вкус, но затова пък работата не беше особено тежка, като се има предвид и силата ми. Извадиха ми прякора „Грозния“, защото не бях като тях, не за друго. Тия, Новите, бяха от някакъв съвсем безформен вид, от който фактически произлезе целият техен род, но по онова време, нека отбележа, от един индивид към друг се преминаваше през

най-невероятни сходства и разлики, така че макар да бях от съвсем друг род, струваше ми се, че не бях чак толкова по-различен от тях.

Не че прегърнах напълно тази идея; чувствах се винаги динозавър сред неприятели и вечер, когато започвах да си разказват случки за динозаври, предавани от поколение на поколение, аз се отдръпвах в сянката и стоях на тръни.

Разправяха се ужасяващи неща. Пребледнелите слушатели от време на време надаваха вик на уплаха, зяпнали в устата оня, който разказваше с треперещ глас. Скоро ми стана ясно, че тия истории са всеизвестни, но всеки път извиквах нови тръпки на уплаха. Динозаврите бяха представяни като чудовища, единственото занимание на които било да гонят и трепят Новите, сякаш Новите са били още отначало най-важните обитатели на Земята и всички останали от сутрин до вечер са се занимавали само с тях. Лично за мен споменът за динозаврите ме връщаше назад, към дългата поредица от неприятности, агонии и скърби. Историите, които Новите разказваха за нас, бяха толкова далеч от спомена ми за онова време, че би трябвало да ме оставят безразличен, все едно, че се говори за непознати. И все пак, докато слушах, установявах, че никога не съм се замислял как сме изглеждали в очите на другите и че между многото измислици в тия разкази, някои от подробностите — разбира се, от гледището на тия, дето разказваха — отговаряха на истината. Разказът за преживения от тях ужас се смесваше със спомените ми за преживения от мен ужас и колкото повече научавах за ужаса, който сме всявали, толкова повече треперех.

Редуваха се да разправят всеки по някоя история. По едно време някой рече:

— А Грозния какво ще ни разкаже?

Други ме попитаха:

— Ти нямаш ли нещо за разправяне? В семейството ти не се ли разправят истории за случки с динозаври?

— Е, да — заекнах, — само че оттогава е минало толкова време... Ако само знаехте...

В тия трудни моменти обикновено на помощ ми идваше Папратов цвят, девойката от извора.

— Я го оставете на мира... Нали виждате, че е чужденец, още не се е аклиматизирал, езика ни дори не говори добре.

Те променяха темата и аз си отдъхвах.

Между Папратов цвят и мен се беше установило нещо като взаимно доверие. За интимност помежду ни изобщо не можеше да става дума: не бях посмял дори да я докосна, но си говорехме надълго и нашироко. По право тя ми разказваше разни случки от своя живот, а аз от страх да не се издам и да събудя съмнението ѝ относно моята самоличност, се придържах все към общи теми. Папратов цвят ми разказваше сънищата си:

— Тази нощ ми се яви голям, страшен динозавър, от чиито ноздри излизаха пламъци. Приблужи се до мен, хвана ме за врата и ме понесе, за да ме изяде жива. Беше ужасен сън, но чудно, въобще не се изплаших, как да ти кажа... Дори ми беше приятно.

От тоя неин сън трябваше да ми станат ясни много неща и най-вече едно: че Папратов цвят не желае друго, освен да бъде нападната. Сега беше моментът да я прегърна. Но динозавърът, който се представяше тя, беше много различен от динозавъра, който бях аз, и тази мисъл ме правеше още по-различен и плах. Изобщо, пропуснах един добър случай. По-късно братът на Папратов цвят се завърна от равнината, където бил на риболов, девойката бе поставена под много по-строг контрол и разговорите ни станаха по-редки.

Този неин брат, на име Zahn, от първия момент, в който ме видя, се усъмни:

— Тоя пък кой е? Откъде идва? — попита той, сочейки ме.

— Това е Грозния, чужденец, който работи на яза — и на свой ред попитаха: — Защо? Какво странно има?

— Него искам да питам за това — отговори Zahn намръщен. — Я ти бе, какво странно има в теб?

Какво трябваше да отговоря?

— Аз ли? Ами нищо...

— Така значи? С други думи, според теб ти не изглеждаш странно, така ли? — и се засмя. Този път ми се размина, но занапред не трябваше да очаквам нищо добро.

Zahn беше един от най-смелите в селището. Обиколил бе света и доказваше, че знае много повече неща от другите. Щом чуеше да се

разказват истории за динозаври, на лицето му се изписваше раздразнение.

— Приказки! — казваше той. — Искам да видя какво ще правите, ако тук дойде истински динозавър!

— А бе то добре, че от доста време не се мяркат... — рече един от рибарите.

— Не чак от толкова... — злобно се захили Zahn — не се знае дали някоя глутница не обикаля още из равнината... Там нашите стоят на пост ден и нощ, но те си имат доверие един на друг, не прибират външни лица, които не познават... — и закова погледа си върху ми, съвсем преднамерено.

Излишно беше да протакам повече, по-хубаво веднага да изплюя камъчето. Излязох крачка напред.

— Имаш предвид мен, нали? — попитах го.

— Имам предвид всеки, който не знае от кого е роден, нито откъде идва, а претендира да яде от нашия хляб и да ухажва нашите сестри...

Някой от рибарите се опита да ме защити:

— Защо? Грозния си изкарва хляба, работи здравата...

— Знаем, че го бива да пренася дънери на гръб — настоя Zahn, — но в момент на опасност, когато ще трябва да се защитаваме с нокти и зъби, кой ни гарантира, че той ще се държи както трябва?

Започна се общ спор. Чудно беше наистина, че никой не допускаше възможността да съм динозавър; приписваха ми само вината, че не съм като тях, че съм чужденец, следователно — вероломен. Спореха доколко присъствието ми увеличава опасността от евентуално завръщане на динозаврите.

— Бих искал да го видя в боя, с тая негова гущерска устичка — продължаваше Zahn да ме предизвиква, гледайки ме презрително.

Застанах до него, очи в очи, и му казах грубо:

— Можеш да ме видиш още сега, ако не побегнеш!

Zahn не очакваше това. Огледа се, а другите ни заобиколиха. Сега друго не ни оставаше, освен да се бием.

Приблжих, отклонявайки ухапката му, като извих врат и му стоварих една лапа, която го прекатурна по гръб с краката нагоре. Хвърлих се върху него. Но това бе погрешен ход: като че ли не бях виждал да умират динозаври, ухапани отдолу, по корема и гърдите в

момент, когато смятах, че са затиснали здравата врага. Все още можех да си служа с опашката, за да не падна и на мой ред да дигна краката; напъвах, но чувствах, че отпускам...

Тогава някой от публиката извика:

— Още малко, давай, динозавре!

Щом чух и разбрах, че съм демаскиран, почувствах, че у мен се връщат силите ми от едно време. Сега щях да ги накарам да изпитат стария страх. Ударих Zahn един, два, три пъти... Намесиха се и ни разтърваха.

— Казвахме ли ти, Zahn, че Грозния не се шегува! — смееха се всички и ме поздравяваха, потупвайки ме с лапи по гърба.

Продължих да се дърпам, смятах, че съм разкрит. Едва по-късно разбрах, че обръщението „динозавре“ било техен израз, с който подвиквали и приканвали борещите се, за да им вдъхнат смелост, нещо като: „Давай, ти си по-силният!“, макар да не се разбра дали бяха извикали на мен или на Zahn.

От този ден всички започнаха да ме уважават. Zahn също ме караше да показвам силата си и ме хвалеше. Нека спомена, че обичайните разговори се бяха променили малко, като всяко нещо, за което омръзва да се говори, а и модата налага други теми. Сега, за да критикуват някои порядки в селището, бяха възприели навика да казват: „Такива неща между динозаври не биха се случили!“ или даваха динозаврите за пример в много неща, сочеха държанието им при този или онзи случай (например в частния живот) като безупречно, и така нататък. С други думи, сякаш се бе създадо посмъртно уважение към динозаврите, за които никой не знаеше нещо по-точно.

Един път ми дойде до гуша и казах:

— Да не прекаляваме, какво мислите в края на краищата, че представлява един динозавър?

Скочиха като ужилени.

— Млък! Какво знаеш ти за динозаври, като не си видял ни един?!

Може би сега беше моментът да назова бялото бяло черното черно.

— Разбира се, че съм виждал — викнах аз — и ако искате, мога да ви обясня как изглеждаха.

Никой не ми повярва. Помислиха, че се занасям. Този техен нов начин да говорят за динозаврите беше също тъй неприятен, както и предишният им, и понеже отвътре и отблизо познавах живота на динозаврите, знаех колко бе ограничен манталитетът ни, изпълнен с предразсъдъци, неспособен да се нагоди с напредъка на времето. И сега трябваше да гледам как тия тук вземаха за пример онзи наш назадничав, дори бих казал скучен свят. Просто ме караха да уважавам рода си повече, отколкото го уважавах самият аз.

Но в края на краищата може би беше редно да е така — тези Нови не бяха чак толкова различни от динозаврите на хубавото старо време. Защитени от своите язове и укрепено селище, те също бяха почнали да си дават важност... Понякога изпитвах към тях същата неприязън, каквато изпитвах към моята някогашна среда, и колкото повече се възхищавах, толкова повече намразвах и тях, и динозаврите.

— Знаеш ли, тази нощ сънувах, че покрай къщи ще мине един динозавър — каза ми Папратов цвят — един великолепен динозавър, принц или крал на динозаврите. Аз се разкрасях, слагах си панделка около главата и все поглеждах от прозореца. Опитвах се да привлека вниманието му, направих му реверанс, но той въобще не ме забелязваше и не ме удостои с поглед...

Този намек ми даде нов ключ, за да проникна в душевното състояние на Папратов цвят. Изглежда, девойката бе приела моята свенливост за презрителна гордост. Сега, като се сетя, разбирам, че е трябвало да запазя това си поведение, да се държа още известно време настрана, за да я спечеля окончателно. Аз толкова се трогнах от обяснението ѝ, че се хвърлих в краката ѝ, и през сълзи казах:

— Не, не, Папратов цвят, не е така, както ти мислиш! Ти си по-добра от всеки динозавър, сто пъти по-добра, и аз се чувствам тъй нищожен пред теб...

При тия мои думи Папратов цвят отстъпи крачка назад и се вкамени.

— Какво говориш! — рече тя изумена. Бе очаквала от мен съвсем друго държание, но сега бе късно. Бързо се изправих; помежду ни вече се бе промъкнала атмосфера на напрежение и неудобство.

Това, което се случи след това, не ми остави време да се замисля. В селището нахлуха задъхани пратеници.

— Динозаврите се връщат! — едва успяха да кажат. Глутница непознати чудовища били забелязани да тичат настървени откъм равнината. Ако глутницата се движела все така, щяла да връхлети селището на следващата сутрин. Вдигната бе тревога.

Можете да си представите вълната от чувства, която забушува в гърдите ми при тази новина. Родът ми не бе затрит, можеше да се присъединя към братята си, да започна стария живот. Но споменът ми за този живот беше само безкрайна поредица от поражения, бягства и засади; да започна отново този живот, щеше да е само временно продължение на агонията, връщането към един етап, на който бях сложил кръст. Вече бях свикнал със спокойния живот в селището, трудно щеше да ми е да го напусна.

Душата на Новите също бе раздвоена от противоречиви чувства. От една страна, те бяха напълно в плен на паниката, а от друга — желаеха да тържествуват над стария си враг. В лагера трескаво подготвяха отбраната.

— Чакайте! — викна Zahn. — Сред нас има само един, който е в състояние да поеме командването, най-силният сред всички нас, Грозния!

— Истина е! Грозния трябва да ни води! — викнаха всички в хор и заставаха зад мен в очакване на заповеди.

— Чакайте, не може така, все пак аз съм чужденец сред вас, не бих могъл... — опитвах се да се измъкна. Но нямаше начин да ги склоня.

Какво трябваше да правя? Тая нощ не мигнах. Гласът на кръвта ми диктуваше да дезертирам и да се събера с моите братя, а честността и лоялността към Новите, които ми бяха дали подслон и доверие, ми налагаха да остана при тях. Лошото бе, че не изпитвах желание да си мръдна пръста нито за динозаврите, нито за Новите, понеже за мен и едните, и другите не го заслужаваха. Ако динозаврите се опитваха да възстановят властта си с груба сила и опустошения, това говореше, че нищо ново не са научили, че по погрешка са оцелели. А явно, че поверявайки командването в мои ръце, Новите бяха намерили добро разрешение да хвърлят всичката отговорност върху един чужденец, който би могъл да бъде както техен спасител, така и в случай на поражение, изкупителна жертва, която да предадат на неприятеля, за да го умилостивят. Ето защо не исках да зная нито за едните, нито за

другите! Исках да побягна колкото се може по-бързо и да ги оставя да се пържат в собствената си мас, да не се занимавам повече със стари истории.

Същата нощ, пълзейки в тъмнината, напуснах селището. Първият ми подтик беше да побягна колкото се може по-далеч от полесражението, да се завърна в моите тайни скривалища. Но любопитството да видя себеподобните си, да разбере кой ще победи, беше по-силно. Скрих се на върха на някакви скали, надвиснали над речния завой, и зачаках утрото.

Заедно с изгрева на хоризонта се появиха фигури. Настъпваха, готови за атака. Преди още да ги различа добре, вече се усъмних, че това са динозаври; ако не друго, динозаврите се движеха с много повече грация. Когато ги разпознах, не знаех дали да се смея или да се срамувам. Към мен идеха носорози, стадо носорози, едни от първите — едри, смешни, грубовати, с по два рога, но фактически — безопасни, тревоядни. И то с кого бяха сбъркали древните крале на Земята.

Стадото носорози премина шумно покрай мен, спря се да подуши някакви хрусталаци и отново се понесе към хоризонта, без изобщо да забележи селището на рибарите.

Тичешком се върнах.

— Нищо не сте разбрали! Това не са динозаври — рекох им аз. — Няма никаква опасност — и за да оправдая дезертърството си през нощта, добавих:

— Бях излязъл на разузнаване, да издебна врага и да ви съобщя.

— Ние може и да сме разбрали, че не са динозаври, но затова пък разбрахме, че не си никакъв герой — спокойно отговори Zahn и ми обърна гръб.

Безспорно, бяха останали разочаровани и от динозаврите, и от мен. Сега разкажете им за динозаврите се превърнаха във вицове, но вече не се чувствах засегнат от техния жалък хумор. В себе си чувствах, че давам право на онова достойнство, което ни бе накарало да изберем участта да изчезнем от лика на Земята, вместо да живеем в свят, който вече не е за нас. И ако случайно бях оцелял, то сякаш това бе станало нарочно, за да мога да се чувствам все още динозавър сред тая жалка паплач, която прикриваше с банални подигравки атавистичния си страх.

Папратов цвят от своя страна промени държанието си и ми разказа следния сън:

— Присъни ми се един смешен, съвсем млад динозавър, когато всички закачаха и подръпваха за опашката. Тогава аз го доближих, разгоних тълпата, изведох го настрана и го погалих. Макар и смешен, установих, че този динозавър беше най-тъжното от всички същества и от жълточервените му очи се стичаха реки от сълзи.

Какво изпитвах при тия й думи? Отвратен бях, че ме оприличава с образа от съня, образ, който извикваше само чувства на състрадание и гавра с динозавърското достойнство. За миг изтръпнах, но гордостта бързо заговори в мен и аз изтърсих право в лицето й презрителните слова:

— Защо ме отегчаваш вечно с тия твои детински сънища! Не можеш ли да сънуваш друго, освен глупости?

Папратов цвят избухна в плач. Отдалечих се, повдигайки рамене.

Това се случи на яза; не бяхме сами. Рибарите не чува разговора ни, но забелязаха сълзите на девойката.

Zahn реши, че е в правото си да се намеси.

— За какъв се мислиш ти бе, че си позволяваш да обиждаш сестра ми? — рече той с дрезгав глас.

Спрях се, без да отговоря. Готов бях и да се бия, ако се наложеше. Но стилът в селището напоследък беше друг — обръщаха всичко на шега. Сред рибарите се надигна врява: — Хайде, хайде, динозавре! — Знаех много добре, че това е шеговит израз, който употребяваха в последно време, като да кажат: „Хайде, не се надувай толкова!“. Но кръвта ми закипя и викнах:

— Да, динозавър съм, ако искате да знаете, истински динозавър! Ако досега не сте виждали динозавър, ето ме, добре ме разгледайте!

Избухна общ смях.

— Вчера видях един, беше се показал от снега — обади се някакъв старец. Изведнъж всички около него млъкнаха.

Старецът се връщаше от едно пътуване в планините. Размразяването бе разтопило един стар ледник и оттам се показал скелетът на динозавър.

Новината обиколи селището.

— Хайде да идем да видим динозавъра! — и всички хукнаха нагоре към планината, а с тях и аз.

Изкачихме някакви каменни морени, тръгнахме по склонове с изкоренени дънери и птичи скелети. Скоро пред нас се откри долчинка. Лек воал от лишеи вече се зеленееше по освободените от леда скали. С проточен врат от оголени прешлени и разпиляна в дълга серпентина опашка, пред нас лежеше скелетът на огромен динозавър. Гръдният му кош се издуваше като корабно платно и щом вятърът засвиреше между плоските му реберени дъги, сякаш отвътре продължаваше да бие някакво невидимо сърце. Черепът бе настрани, лежеше в неестествена поза, с отворена уста, в която беше застинал един последен, предсмъртен вик.

Новите дотичаха с весела глъчка, но пред черепа, който ги загледа с очните си кухни, те се отдръпнаха мълчаливо няколко крачки встрани. После обърнаха гръб и подеха врявата.

Достатъчно бе някой да премести поглед от скелета към мен, докато стоях надвесен над него да го съзерцавам, за да открие тутакси, че сме еднакви. Но никой не го стори. Тия кости, тия зъби и хищни нокти говореха на непознат език, вече не казваха никому нищо, освен онова неясно име, останало без връзка с настоящето.

Продължих да гледам скелета на моя събрат и сякаш виждах моите собствени оглогани кости, моите собствени черти, врязани в скалата — всичко, което сме били и сме престанали да бъдем: нашето величие, нашите грешки, нашата разруха.

Сега тези останки щяха да послужат на новите нехайни завоеватели на планетата да означат това случайно за тях място като „Заслона на динозавъра“ или нещо подобно. Не трябваше да позволя това. Истинската природа на динозаврите трябваше да остане скрита. През нощта, докато Новите спяха около скелета, украсен със знаменца, пренесох и зарових кост по кост моя скъп покойник.

На сутринта Новите не намериха никаква следа от скелета, но не останаха дълго да се чудят. Това беше нова загадка, която се прибави към многото загадки, свързани с динозаврите. Те бързо я прогониха от умовете си. И все пак гледката на скелета остави у тях някаква следа. За всички тях представата за динозаврите беше свързана с тъжния им край, затова и в историите, които сега разказваха, се чувстваше нотка на съжаление. Това тяхно съжаление ме дразнеше най-много. Какво беше това тяхно преклонение? Ако някога някой род е имал толкова богата еволюция, толкова дълго и щастливо царство, това бяхме ние.

Изчезването на нашия род бе грандиозен епилог, достоен за миналото ни. Какво им побираха главите на тия глупаци от всичко това? Щом ги чувах да оплакват нещастните динозаври, идеше ми да ги подиграя и да им разкажа невероятни, измислени истории. Така или иначе, истината за динозаврите нямаше да бъде разбрана от никого и щеше да остане тайна, която щях да запазя само за себе си.

По същото време група скитници спря в селището. Сред тях имаше една девойка. Щом я зърнах, тръпка ме прониза. Ако очите не ме лъжеха, във вените ѝ не течеше само кръвта на Новите — беше мулатка, динозавърска мулатка. Даваше ли си тя сметка за това? Изглежда, че не, ако се съди по нейната непринуденост. Може би някой от прадедите ѝ да е бил динозавър — тъй явно в нея изпъкваха особеностите на нашия род, в движенията, в походката. Беше грациозна и весела. След нея тръгна веднага цяла тумба от ухажъори, а сред тях най-настойчив и влюбен беше Zahn.

Започваше лятото. Младежта имаше празник на реката.

— Ела с нас! — покани ме Zahn, който след толкова свади се опитваше да се сприятели с мен. Малко след това го видях да плува до мулатката.

Приблжих се до Папратов цвят. Може би беше дошъл моментът да се обясним.

— Какво сънува тази нощ? — попитах, колкото да поведе разговор.

— Видях един ранен динозавър, който се гърчеше в агония — рече тя с поглед, забит в земята. — Благородната му и нежна глава клюмаше, а той страдаше, страдаше... Гледах го и не можех да откъсна очи от него, но почувствах, че изпитвам леко удоволствие, като го виждам да страда...

Устните на Папратов цвят се изпънаха и устата ѝ се изкриви в зла гримаса, която досега не бях забелязвал. Искаше ми се да ѝ покажа, че в тая нейна игра на двусмислени и мрачни чувства не желаех да участвам. Обичах да се радвам на живота, чувствах се наследник на щастлива раса. Взех да подскачам и танцувам около нея, удрях с опашка в реката и я пръсках с вода.

— Само тъжни приказки знаеш! — казах ѝ шеговито. — Остави всичко, ела да танцуваме!

Не ме разбра и направи някаква гримаса.

— Ако не танцуваш с мен, ще поканя някоя друга! — рекох. Взех мулатката за лапата, измъквайки я под носа на Zahn, който ни изгледа да се отдалечаваме, без да разбира нищо, толкова беше вгълбен в любовното си съзерцание, но изведнъж подскочи, ужилен от ревност. Много късно — аз и мулатката бяхме скочили в реката и плувахме към другия бряг, за да се скрием в храстите.

На следващата сутрин керванът със скитниците трябваше да замине. Мулатката се съгласи да прекара нощта в храсталаците с мен и, нека призная, любовният ни изблик бе взаимен.

Впрочем, това бяха мимолетни случки на един иначе спокоен живот, лишен от събития. Бях оставил да потъне в забрава истината за мен и ерата на нашето царство. За динозаври повече не се говореше, а може би и никой вече не вярваше, че някога са съществували. Папратов цвят също бе престанала да ги сънува.

Когато тя ми разказа:

— Сънувах, че в една пещера беше останал единственият от един род, чието име не помнеше никой. Отидох да го попитам за името му; не виждах в тъмното нищо и макар, без да мога да го опиша, да знаех кой беше и как изглеждаше, дори не можех да разбера той ли отговаря на моите въпроси или аз на неговите... — За мен това беше знак, че между нас е започнало любовно разбирателство, което търсех, откак бях спрял първия път на извора и не знаех ще отърва ли кожата.

Оттогава научих много неща и най-вече начина, по който динозаврите побеждават. Преди вярвах, че изчезването на събратята ми е великодушно преклонение пред поражението; сега знаех, че динозаврите колкото повече изчезват, толкова повече разпростират властта си в обърканите умове на тия, които остават след тях, над много по-обширни гори от тия, които покриват континентите. От сянката на страха и съмненията, легнала над невежи поколения, динозаврите продължаваха да подават дълги вратове и остри нокти, а името им да господства и да увековечава присъствието им в отношенията между живите същества. Сега, когато бе заличено и името, очакваше ги единствено да се отъждествяват с немите и анонимни щампи на мисълта, посредством които понятията получават форма и съдържание — както от Новите, така и от ония, които щяха да дойдат след тях.

Огледах се: за селището, в което пристигнах като чужденец, вече можех да кажа, че е мое, моя можех да нарека и Папратов цвят, по начина, по който може да го каже един динозавър. Затова кимнах мълчаливо на Папратов цвят за сбогом, напуснах селището и си отидох завинаги.

По пътя гледах дърветата, реките и планините и вече не можех да отлича ония от времето на динозаврите от тия, които се бяха появили после. Край леговищата си се бяха настанили скитници. Отдалеч познах мулатката, все тъй апетитна, макар и леко напълняла. Не исках да ме види и се скрих да я погледам от гората. След нея вървеше синчето й, което току-що бе проходило и едва се крепеше на краката си, като размахваше опашка. Колко отдавна не бях виждал малък динозавър от толкова чиста порода, тъй изпълнен с динозавърско самочувствие и в същото време неподозиращ нищо за своето потекло!

Причаках го в една просека в гората, за да му се порадвам как играе, като гони пеперуди и хвърля шишарки. Приблжих се — това беше синът ми!

Погледна ме с любопитство.

— Кой си ти? — попита ме.

— Никой — рекох му. — А ти кой си? — попитах го на свой ред.

— И таз хубава! Всички знаят, че съм от Новите! — рече момчето.

Именно това очаквах да чуя. Погалих го по главичката, казах му: — Браво! — и си тръгнах.

Прекося долини и равнини, докато най-сетне стигнах до някаква гара, взех влака и се смесих с тълпата.

<!--Формата на пространството — с. 100,-->

<!--Светлинните години — с. 107,-->

<!--Спиралата — с. 117.-->

Издание:

Итало Калвино. Космически комедии. Сборник новели

Издателство „Христо Г. Данов“, Пловдив, 1976

Превод: Божан Христов

Художник: Христо Брайков

Печат: Печатница „Димитър Благоев“, Пловдив.

Формат: 84x108/32. Печатни коли: 8.25. С подвързия.

Страници: 132. Цена: 0.67 лв.

Italo Calvino. Le cosmicomiche. 1965

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.